

„DIE PROVO'S VIND IK PRACHTIG BIJ JULLIE”

Thyestes

Een toneelstuk naar de tragedie van Seneca door Hugo Claus. Een vereenvoudigde visie van de decadente visie van Seneca op een Griekse tragedie. De vloek der goden rust op Tantalus. Deze blijft voortwoekeren in zijn geslacht. Zijn kleinzoon Atreus en Thyestes zijn daarvan een wrede voorbeeld. De broers haten elkaar intens. De vrouw van Atreus wordt door Thyestes verleid. Atreus neemt onmenselijk wraak. Hij lokt hem naar zijn tuin in Argos. Slacht zijn drie kinderen en dient ze hem op als feestdis. Als Thyestes goed van zijn kinderen gegeten heeft toont Atreus hem afgekapte lichaamsdelen van zijn kinderen. Thyestes wordt razend. Een gespannen dialoog, waarin het beklagenswaardige lot der vloek op beide broeders naar voren komt, besluit het stuk. Een slot-vel bezingt het niet te vermijden noodlot: de kwellende vraag in ieder mens naar de reden van een voortdurende schending der natuur.

● Atreus (Ton Lutz, links) en Thyestes (Rudi van Vlaenderen) zijn de beide hoofdpersonen in de kannibalistische tragedie van Hugo Claus (naar Seneca).

HUGO CLAUS over Thyestes

Claus voor
zijn boerderij
deze week

„sprong als eerste aankomt, hoef ik niet te weten hoe zijn vrouw het maakt en wat hij in zijn vrije tijd doet. Hetzelfde vind je ook bij Seneca. Om de twee verzen komt hij met een slagzin”.

Claus tekent bij zijn stuk aan: Geruststelling: de tekst van dit stuk rijmt niet en duurt maar anderhalf uur. Er is geen pauze. Hij zegt ons: „Er zijn ook naturalistische elementen, met alle kitsch en sfeer, die het mag hebben. Drie koppen vol bloed worden opgedragen. Er wordt vlees gegeten. Onzin; als de speler vlees moet eten en hij eet het niet. Zulke lappen entrecôte, gepeperd en gezouten tussen de coulissen. Naturalisme als omkeer van strikt formalisme; iets tegennatuurlijks. Alles is reine emotie. De mythe van de weerwraak wordt erin belichaamd via zinnen. Zijn onze zinnen hiervoor nog ontvankelijk? Of grinniken wij al bij voorbaat, omdat we geleerd hebben onze gruwel af te remmen?”

We leven, in heel het zich ontwikkelend wereldgebeuren nog in een infantiel stadium. Politiek en economie zijn een duidelijk teken van dit infantiele perverse stadium. Ze steunen op machtswellust en bezit. Negatieve elementen, die in de toekomst overbodig moeten worden, willen we uit deze infantiliteit geraken. Wetenschap en kunst zijn de enige waardevolle bekoringen, die we nodig hebben. Maar zover is het nog niet. Dat komt naar voren bij Thyestes. „Seneca... reëel, zo concreet mogelijk”.

waardering krijgen dan Rudi van Vlaenderen (Thyestes), die het ook uitstekend doet. Barok, als stijl, kun je niet uitschakelen. De Noordnederlanders zijn er bang voor. Seneca is de meest barokke dichter. Dat kun je niet ontvlezen; niet Mondriaan stileren. Het is bij Seneca essentieel.

In Nederland (Eindhoven, een paar dagen later Maastricht en dan nog eens Amsterdam) breng ik geen veranderingen aan. Alleen Alex van Royens plaats wordt ingenomen door de Twentse jongen Jerome Riehuis. Die is atletischer en kan ik andere dingen laten doen”.

Provo's

Bedrijvig gastvrij schenkt Hugo Claus grote bokalen Hengstenbier. „Uit de streek”. Ham en kweeperenjam komen op tafel. „Die jam maakt mijn vrouw zelf. Ze was het theater-(nacht)leven gewend maar vindt het hier nu heerlijk. Na Parijs, met Simon Vinkenog, Rome en Gent, is het er heerlijk rustig. Ik bouw in de boomgaard nog een soort blukhut om te werken.”

In september komt een nieuwe roman uit: Schaamte. De meeste mensen gaan gebukt onder een schaamte-erfenis, o.m. door het christendom beïnvloed. Ik kan mitspreken over erfenissen uit het verleden.

(Van een onzer redacteuren)

„Die provo's vind ik prachtig bij jullie. Die witte fietsen; wat een erotische kracht! Ik ben voor het Théâtre National te Brussel bezig met een moderne bewerking van Tjil Uilenspiegel. Nu weet ik het: Tjil van nu is een provo. En zo wordt het stuk ook.” Hugo Claus, ds maart „hereboer” op „enen kleinen hof” in het Vlaamse land, telt ons, dat hij zich geen provo of rebel voelt. „Misschien heb ik er iets van, want als er iets valt aan te merken op deze gemeenschap of ik het wel te zeggen.” In zijn nieuwste toneelstuk Thyestes, dat erdag in Eindhoven de Nederlandse première beleefd, trapt hij welvaer niet rechtstreeks tegen heilige huisjes, maar trekt met dit rwelijke drama wel bewust parallellen met de samenleving van nu.

baar waar het energieke, groene land, geroepen. Maar dat er iets veranderd is? ap van Oudenaarde naar Ronse ver- Nee. Ik heb nadien tenminste nog geen dt, bij Nulkerke, woont Claus in een teletoonje van de minister gekregen met dat: Ter Hiele 16. Moelijk te berei- de vraag: Wat wil je? ”.

Daar waar het energieke groene landschap van Oudenaarde naar Ronse verlijdt, bij Nukerke, woont Claus in een stil dal: Ter Hole 16. Moelijk te bereiken langs slingerende paadjes met gladder kasselen. Niemand kent het huisnummer. O. dieën Claus? zegt een struise Vlaamse „het tweede hofke links". Het hofke blijkt een prachtige omgebouwde boerderij. In een van de schuren is een werkkamer afgetimmerd. Claus ligt in het gras te lezen. „Toen ik de boerderij gekocht had, dacht ik: Fijn, iedere dag zelf twee uur eraan werken. Ik heb alles laten doen. Maria, het meisje, voedert de hoenders. Ik begon met twee kaloenen; het werden er achtien, maar die hebben al mijn vrienden opgegeten. Ik ben een luitje Vlaaming. Daar ben ik trots op".

Naast de schouw gezeten — „hier werd vroeger brood gebakken" — is hij een onderhouden gastheer. Praterend met een rijke heidspraak. Een glimlach. Turend in zijn verleden. Eerlijk en moedig hardop denkend.

Erkenning?

In België minder erkenning? Dat komt op de eerste plaats, omdat er in ons land minder gelezen wordt dan in Nederland. Maar België gaat nog meer gebukt onder een klerikale terreur en daardoor onder vele taboes. Men is gauw geneigd iets wat niet conform deze taboes is verdereftijk te vinden. Ik voel me geen rebel. Maar als er iets valt aan te merken op deze gemeenschap durf ik het wel te zeggen. Ik zie hier geen vooruitgang. En deze is dringend nodig. In Tekens van de hamster heb ik het nodige gezegd over kerk en staat.

„Heeft de erkenning bij de premiere van Thyestes, te Brussel vorige week, daar verandering in gebracht?"

„Ik heb niet de indruk, dat met Thyestes in Brussel een бурчт is ingenomen, en er veel veranderd is. Ik heb mijn plicht gedaan. Het publiek heeft zijn plicht gedaan; ze hebben geklapt en geen boeh-

geroepen. Maar dat er iets veranderd is. Nee, ik heb mijn dien, tenminste nog geen telefoontje van de minister gekregen met de vraag: Wat wil je?"

Hugo Claus weet zelf goed wat hij wil. „Ik kan niet, als Van 't Reve steeds maar naar waarheid graven. Ben nieuwsgierig. Wil graag alles proberen. Ik kan niet als Vestdijk 20-30 pagina's per dag schrijven en dan mijn vrienden opbellen. Ik heb mij eigenaardigheden en ken ze. Maar ik heb en ieder mens ook het recht ze te hebben.

Seneca

Twee jaar had ik praktisch niets geschreven, om te verkennen in een wereld, die de mijne niet is en toch weer raakpunten heeft. Zo kwam ik bij Seneca uit, die terecht niet gespeeld wordt. Hij is een zeer kwalijk toneelschrijver. Kent er niets van. Dat ik aan hem ontleen vind ik geen kwalijke zaak. Shakespeare bv. heeft heel zijn leven bij anderen geleend. Brecht heeft nog geen drie regels van zichzelf geschreven.

Opvallend is dat Seneca van de tragedie een andere is dan de noralist. Hij is heftiger, onlogischer en chaotischer. Het lijkt erop, dat het inderdaad een andere Seneca is geweest; een neef; een broer; zoon. Hij vervalt steeds in herhalingen. Vergast ons op onpasselijk makende teksten. Staat uit en lijkt op iemand, die een weekje de Winkler Prins gelezen heeft.

De inhoud is een mengsel van gruwel en formalisme. Dat boeit me. Het sluit aan bij onze periode. Radio, t.v. en kranten overrompelen ons ook met hun gruwel. Overgoten met moraliserende satisses. Ik ben niet tegen t.v. Kijk daar staat er een. Zie graag een goede voetbalwedstrijd. Het overrompelende van de gruwel is, dat je door elkaar een vlak achter elkaar een modeshow, een afschuwelijk ongeluk en een voetbalwedstrijd krijgt. En dan, die moraliserende commentaartjes. De kranten staan er ook vol van. Als bij de Ronde van Frankrijk een wielrenner met vier minuten voor-

volle bekeringen, die we nodig hebben. Maar zover is het nog niet. Dat komt naar voren bij Thyestes. Seneca. reël: zo concreet mogelijk.

Hij staat op; doet de tuindeuren open. Klapt. „Die vogels vreten al mijn jonge malse sla op".

„Ik heb de bode gehandhaafd. Dat is geen gebrek aan fantasie. De normale figuur van verteller. Het koor is een soort nozemjongen, die de binding legt tussen publiek en gebeurtenis. De figuren zijn geen karakters, maar „primitieve halfgoden. Ze vertolken de basisgevoelens. Het declamatorisch karakter is gehandhaafd. Zelfs de cadans in de gil (plotseling stoppen) en het hijgen (als tekst). Het is een onmenselijk patroon, zoals bij Mickey Spillane. De wreedheid nu. Maar meer dan sensationisme. Meer dan griezelen. Er is sprake van een ritueel kannibalisme. We hebben echter weinig gevoel voor ritueel. Een soort toestand, die erbij komt. Als je van je werk komt heb je om acht uur méér nodig dan het t.v.-kastje. Je hebt andere wegen nodig om ontdekkingen te doen: Je hebt ritueel nodig. Zeker nu het kerkelijk ritueel zo verschaald is.

Barok

Ik heb tegenstellingen opgeroepen tussen tekst en gebaar. Wisselwerkingen onderstreept door geluiden, die ik samen met Louis de Meester heb gemaakt. Als het receptief vermogen van iemand daarbij maar op één kanaal is afgestemd is hij „kleurenblind". Het kan zijn, dat sommigen de tekst liever alleen lezen. Och, je kunt tenslotte een Requiem van Mozart ook fluiten".

Claus voert zelf de regie. „Het is niet de eerste keer. In 1953 deed ik het voor het eerst met De Getuige, in Brussel. Er is wel wat veranderd in dertien jaar. Een bijzondere ervaring. Het viel mee; ook in technisch opzicht. Ik schrijf ook op mijn eigen regie. Statisch en declamatorisch. Ik leg me wel beperkingen op. Met 48 rollen, die door elkaar lopen, zou ik geen weg weten. Kan me voorstellen, dat de Noordhollanders het te barok vinden. Dat ligt in de volksaard. Om dezelfde reden kan Ton Lutz (Atréus) ook meer

door het christendom beïnvloed, ik kan meespreken over erfenissen uit het verleden.

Toen ik 18 maanden was, werd ik al opgenomen bij de nonnen. Deed op 4-jarige leeftijd (met speciaal verlof van de bisschop) al mijn eerste communie. Ik werd vroeger alleen in de vakanties écht gewassen. Snap niet, dat er zijn die dat gebouwen. In Rome opgetrokken, nog kunnen dienen. Ben geen heiden of agnosticist. Niemand trouwens in Europa. Een wond met een smerige pleister kun je verplegen en van een achone voorzien. Niet afrukken, wel vervangen.

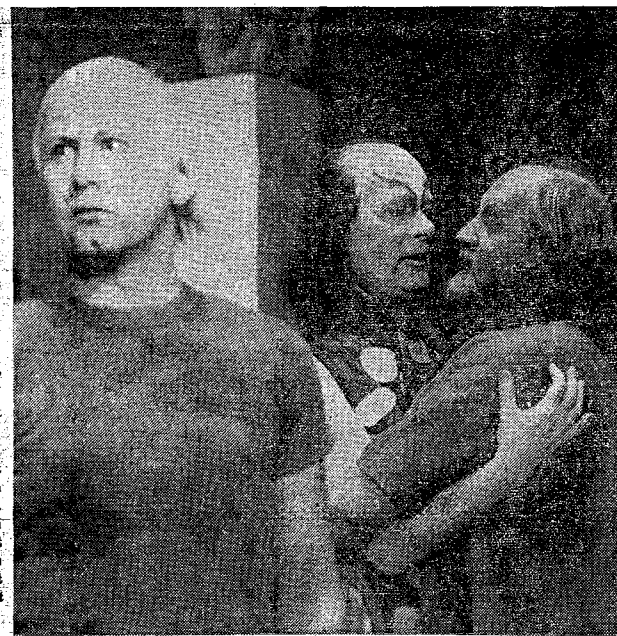
Die provo's vind ik prachtig bij julie. Weten dat je machteloos bent en het toch doen. Het is toch machtig als iemand, als iedereen, op een stoel kan gaan staan schreeuwen. Ik ben tegen — voor mijn part — de trein van 14.10 uur.

In de USA is een meneer, die heeft nu voor de derde maal een blad uitgegeven, dat hij zelf vol schrijft. Met alles wat hem dwars zit. Bezwaren tegen de minister, maar ook tegen de spinazie, die hij niet lust. Dat is toch prachtig en zeer gezond. Het blad is zeer in trek.

Ben ook o.a. nog bezig met een soort musical. Voor de KVS te Antwerpen. Een bewerking van Conscience's „Goud kind". Een even dom boek als De leeuw van Vlaanderen. Het is een soort wild-west over Vlaamse boertjes, die gegrepen zijn door de Amerikaanse gold-rush. Vind het leuk om ook dit genre te proberen. Het is voor het komende seizoen.

Op een kast staan vier geslachten Claus toe te zien. Overgrootvader, grootvader, Hugo en zoon-tje. „je mag één keer raden" Thomas. Het was goed.

H. E.

• FOTO BOVEN:

Thyestes (rechts, Rudi van Vlaanderen) en Atréus (Ton Lutz), de beide broers, die tegen elkaar het onontkoombare noodlot uitspelen. Op de voorgrond Hugo van den Berghe.

• FOTO ONDER:

Een harde scène uit Thyestes. Atréus biedt Thyestes afgehouden ledematen van zijn kinderen aan, die hij eerst door Thyestes bij een feestdus heeft laten verorberen.

